

звернення 07.10.2020). 3. Булейко О.Л. Участь понятих у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 196 с.

«Одержано: 27.10.2020»

УДК 343.1

Анна Олександрівна НАУМОВА,

доцент кафедри кримінального права та криминології факультету №6
Харківського національного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

НЕЗАКОННЕ РІШЕННЯ ЩОДО ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ЧИ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ – ПІДСТАВА РЕАБІЛІТАЦІЇ

У теорії кримінально-процесуального права недостатньо досліджений такий елемент реабілітації як визнання судом факту недоведеності вчинення суспільно-небезпечного діяння особою шляхом прийняття акту реабілітації, а саме: скасування незаконної і необґрунтованої ухвали суду про застосування до особи примусових заходів медичного чи виховного характеру і закриття провадження.

Так, відповідно до ст. 93 КК України, примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані до осіб:

- 1) які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;
- 2) які вчинили у стані обмеженої осудності кримінальні правопорушення;
- 3) які вчинили кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання [1].

Залежно від характеру та тяжкості захворювання, тяжкості вчиненого діяння, з урахуванням ступеня небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб суд на підставі ст. 94 КК України може застосувати такі примусові заходи медичного характеру:

- надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- госпіталізація до психіатричного закладу із звичайним наглядом;
- госпіталізація до психіатричного закладу з посиленням наглядом;
- госпіталізація до психіатричного закладу із суворим наглядом [1].

Однак чинне кримінальне законодавство передбачає застосування судом примусового лікування незалежно від призначеного покарання до осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб (ч. 1 ст. 96 КК України) [1].

Кримінально-процесуальне законодавство визначає процедуру судового розгляду провадження про застосування примусового заходу медичного характеру (статті 512 – 514 КПК України) і прийняття рішення суду у зазначених провадженнях. Варто зазначити, що судові рішення у провадженнях про застосування примусового заходу медичного характеру повинні, як і вирок суду, відповідати вимогам КПК, а саме – законності,

обґрунтованості, вмотивованості, справедливості. Суд при розгляді провадження зазначеної категорії відповідно до вимог ст. 513 КПК України приймає відповідне рішення:

1) суд постановляє ухвалу про застосування примусових заходів медичного характеру, визнавши доведеним, що ця особа вчинила суспільно небезпечне діяння у стані неосудності або після вчинення кримінального правопорушення захворіла на психічну хворобу, яка виключає можливість застосування покарання;

2) суд постановляє ухвалу про відмову в застосуванні примусових заходів медичного характеру та закриває кримінальне провадження, встановивши, що суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення не було вчинено або вчинено іншою особою, а також якщо не доведено, що ця особа вчинила суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення;

3) суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, якщо буде встановлено, що суспільно небезпечне діяння особа вчинила у стані неосудності, а на момент судового розгляду видужала або внаслідок змін у стані її здоров'я відпала потреба в застосуванні примусових заходів медичного характеру;

4) суд закриває кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, якщо неосудність особи на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не була встановлена, а так само в разі видужання особи, яка після вчинення кримінального правопорушення захворіла на психічну хворобу [2].

Варто погодитися з точкою зору В. К. Глистина, який зазначав: неправосудність вироку, ухвали, постанови означає, що постановлене суддею рішення по кримінальному провадженню не відповідає вимогам законності, обґрунтованості, справедливості і вмотивованості [3, с. 343].

Необхідно відзначити, що незаконність і необґрунтованість судового рішення в провадженнях про застосування примусового заходу медичного характеру призводять до незаконного і необґрунтованого визначення і застосування до особи виду примусового заходу медичного характеру, незаконного застосування примусового лікування (ст. 96 КК України). Науковий аналіз юридичної літератури, чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства дозволяє виокремити випадки постановлення відносно особи неправосудної постанови, ухвали в провадженнях про застосування примусових заходів медичного характеру:

- якщо не доведено, що мало місце суспільно небезпечне діяння, ;
- якщо не доведено, що суспільно небезпечне діяння, вчинене особою, відносно якої розглядається провадження;
- якщо неосудність або обмежена осудність на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не встановлена або мають місце сумнівні, суперечливі висновки щодо неї;

– якщо висновок психіатричної експертизи не достатньо обґрунтований та інші докази є недостатніми для того, щоб зробити висновок, про те що особа захворіла на психічну хворобу, яка виключає покарання.

Скасування неправосудного судового рішення щодо застосування примусового заходу медичного характеру та примусового лікування до особи, яка не вчинила суспільно небезпечне діяння, є підставою для її реабілітації за заявою законного представника та захисника.

Слід зауважити, що право на реабілітацію виникає також у особи відносно якої винесено незаконну і необґрунтовану ухвалу суду про застосування до особи примусових заходів виховного характеру. Зазначене має місце у результаті постановлення:

– неправосудного судового рішення про застосування примусового заходу виховного характеру відносно особи, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність;

– неправосудної ухвали про направлення неповнолітнього до спеціального навчально-виховного закладу;

– неправосудної ухвали про тимчасове поміщення неповнолітнього у приймальник-розподільник для неповнолітніх.

Відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства, зазначені судові рішення можуть бути визнані незаконними і необґрунтованими у наступних випадках:

1) якщо не доведено, що мало місце суспільно небезпечне діяння, з приводу якого проводилося досудове розслідування;

2) якщо не доведено винуватість особи в цьому діянні, щодо якої розглядалося провадження;

3) якщо суд не дав правильну оцінку доказам, які спростовували вчинення особою суспільно небезпечного діяння;

4) якщо до особи, яка не вчинила суспільно небезпечне діяння були застосовані примусового заходу виховного характеру.

Неправосудні судові рішення за апеляцією законного представника, захисника неповнолітнього та неповнолітнього, щодо якого незаконно і необґрунтовано застосовано примусові заходи виховного характеру, скасовуються апеляційним судом.

На підставі викладеного вважаємо, що право на реабілітацію виникає у особи в результаті постановлення незаконного і необґрунтованого судового рішення про застосування примусового заходу виховного чи медичного характеру.

Список використаної літератури: 1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#Text> (дата звернення: 19.10.2020). 2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text> (дата звернення: 19.10.2020). 3. Курс советского уголовного права. Часть

особенная. Т. 4 / Беляев Н. А., Глистин В. К., Лейкина Н. С., Лясс Н. В. и др.; отв. ред.: Беляев Н. А.; Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1978. 558 с.

«Одержано: 19.10.2020»

УДК: 343.1

Дар'я Олександрівна НЕГУТОРОВА,

курсант 4 курсу факультету №1

Харківського національного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Ірина Олексіївна Нечаєва,

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8354-7594>

ЩОДО СОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ТРУПА З ОЗНАКАМИ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Вагомим здобутком реформування кримінального-процесуального права як однієї з основних галузей правової системи, стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, який набрав чинності 19 листопада 2012 року. У тих випадках, коли виявляють труп людини з пошкодженнями або підозрою на насильну смерть, на місці події для з'ясування обставин викликають представників слідчих органів Національної поліції України.

Під місцем події розуміють територію чи приміщення, де безпосередньо відбулася пригода, яка підлягає слідчому огляду. Якщо скоєння злочину відбулося в іншому місці, то місцеперебування трупа також розглядається як місце події. Згідно з чинним кримінальним процесуальним законодавством України огляд місця події це процесуальна і невідкладна слідча дія, яка має надзвичайно велике значення, оскільки є найважливішим джерелом отримання доказів скоєного злочину. Завданням слідчих органів Національної поліції України під час огляду місця події є з'ясування певного кола питань, які допомагають вивчити обставини вчинення кримінального правопорушення. Проведення огляду місця події та трупа на місці його виявлення регламентується статтями 237, 238, 252, 267, 361 КПК України [1].

Огляд трупа на місці його виявлення має виконувати слідчий чи прокурор, який несе повну відповідальність за процесуальну сторону кримінального провадження. Він проводиться за участю лікаря-фахівця з судової медицини, а при неможливості його участі — іншого лікаря незалежно від його фаху. Для огляду місця події залучають понятих, якими можуть бути особи (не менше двох) не зацікавлені в наслідках справи, але доцільніше запрошувати тих, які вперше виявили труп або знали покійного раніше. Вони повинні засвідчити факт, зміст і результати дій, при проведенні яких вони були присутні. Якщо потрібно, слідчий може залучити також експерта-криміналіста, при ДТП інженера з автотехніки та інших, які звертають увагу